

УДК 658.7

О. В. Трифонова, А. В. Петлай*Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», Україна***СТРУКТУРА ЛОГІСТИЧНОГО ЦИКЛУ ПІДПРИЄМСТВА**

На сучасному етапі розвитку підприємств хімічної галузі України особливу актуальність мають питання застосування логістичних підходів в управлінні операційним циклом підприємства. У даній статті розглянуті різноманітні теоретичні підходи до визначення категорії «логістичний цикл», а також погляд різних авторів на складові логістичного циклу виробничого підприємства. У даній роботі обґрунтовано доцільність включення в структуру логістичного циклу підприємства етапу планування. Окрема увага відводиться розгляду принципів оптимального управління промисловими підприємствами.

Ключові слова: логістичний цикл, структура логістичного циклу, логістичний потенціал, оптимальність.

На современном этапе развития предприятий химической отрасли Украины особенно актуальны вопросы применения логистических подходов в управлении операционным циклом предприятия. В данной статье рассмотрены различные теоретические подходы к определению категории «логистический цикл», а также взгляд разных авторов на составляющие логистического цикла производственного предприятия. В данной работе обосновано целесообразность включения в структуру логистического цикла предприятия этапа планирования. Отдельное внимание отводится рассмотрению принципов оптимального управления промышленными предприятиями.

Ключевые слова: логистический цикл, структура логистического цикла, логистический потенциал, оптимальность.

On the modern stage of development of enterprises of the chemical industry of Ukraine the issues of application of logistics approaches in the management of enterprise operating cycle have a particular topicality. The given article deals with various theoretical approaches to the definition of the category of «logistics cycle», as well as examines the views of different authors on the constituents of logistics cycle of production enterprise. The expediency of incorporating the planning stage into the structure of logistics cycle of enterprise is substantiated in the paper. Particular attention is devoted to the consideration of the principles of optimal management of industrial enterprises.

Keywords: logistics cycle, structure of logistics cycle, logistics potential, optimality.

Швидкість постачання, виробництва та збуту нерозривно пов'язана із швидкістю обороту грошових коштів, що підвищує прибутковість виробничого підприємства. Ефективність управління логістичним циклом впливає на ефективність функціонування підприємства загалом, що особливо актуально для підприємств хімічної промисловості України, де логістичні підходи при управлінні підприємствами або не застосовуються взагалі, або недостатньо ефективно.

Питаннями дослідження логістичного циклу займалися такі вчені, як М. А. Окландер, Н. В. Якименко, Р. В. Галенін, С. А. Лопа, Е. В. Нехода та ін. Публікації Е. В. Неходи присвячені дослідженню сутності логістичного циклу, зв'язку управління логістичним циклом з концепцією управління ланцюгами поставок. У наукових працях М. А. Окландера досліджена структура та функціональні складові логістичного циклу. Питання оптимізації управління логістичним циклом розглядаються в статтях Н. В. Якименко, Р. В. Галенін та С. А. Лопа акцентують увагу на оптимальному балансі якості та вартості логістичних послуг. Водночас, проблемам управління ефективністю логістичного циклу не приділяється належної уваги, що зумовлює актуальність досліджень саме в цьому напрямку.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів до розуміння категорії «логістичний цикл підприємства» та визначення особливостей організації логістичного циклу підприємств хімічної промисловості.

Хімічна промисловість – це комплексна галузь промисловості, що забезпечує всі галузі промисловості хімічними та технологічними матеріалами та виробляє товари масового споживання [1].

Підприємства хімічної промисловості – це, зазвичай, великі та середні виробничі підприємства, що мають певну специфіку господарювання, і, як наслідок, побудови логістичного циклу та управління ним.

Специфічними рисами функціонування підприємств хімічної промисловості є можливість та швидкість псування сировини. Цей фактор впливає на умови зберігання сировини та готової продукції, а також на планування графіків реалізації продукції, що, зокрема, відображається на логістичному циклі. Таким чином, серед підприємств хімічної промисловості можна виокремити такі, сировина та кінцева продукція яких не піддається швидкому псуванню, і інші, строк реалізації готової продукції яких має відповідати термінам придатності.

Поняття «логістичний цикл» у статті [2, с. 514] трактується як проміжок часу з моменту отримання замовлення на постачання продукції до його виконання, а також відстрочка платежу споживача. Цей погляд на визначення поняття «логістичний цикл» поділяється також науковцями, які є прихильниками концепції управління ланцюгом поставок.

Концепція управління ланцюгами поставок, як зазначено в роботі [3, с. 89], покликана оптимізувати логістичний цикл, регламентувати процеси з точки зору витрат коштів, ресурсів та часу, приймати оптимальні рішення щодо дилеми «виробляти чи купувати» та передачі окремих логістичних процесів спеціалізованим компаніям на аутсорсинг.

Логістичний підхід до організації функціонального циклу підприємства дозволяє розширити сферу організації виробництва, включивши в неї не тільки процеси переробки матеріальних ресурсів, але й їхньої закупівлі та розподілу, тобто перейти від організації виробничих процесів до організації матеріальних потоків і виконання замовлень із відповідним підходом до споживача. Як зазначено у роботі [4, с. 210], саме такий перехід дозволяє створити замкнену систему формування й управління матеріальним потоком і забезпечити просування матеріалів від конкретного джерела до споживача в процесі виконання замовлення.

Концепція управління логістичним ланцюжком усіх взаємозалежних, узгоджених функціональних циклів, що підтримують повний цикл основних і супутніх потоків, як підкреслює Н.В. Якименко [5, с. 299], орієнтована на «наскрізну» оптимізацію ресурсів на всьому плінні – від вихідних постачальників до кінцевих споживачів. Таким чином, усі підприємства-учасники ланцюжка інтегруються в єдиний простір, в якому оптимізація витрат виконується за рахунок синергічного ефекту від концентрації спільних зусиль.

У статті Р. В. Галеніна та С. А. Лопи «Ефективність логістичних процесів на підприємстві» [6, с. 91] дуже чітко акцентується увага на аспекті якості логістичних послуг, з чого впливає думка про те, що економія має бути не на шкоду якості логістичних послуг, що надає підприємство, оскільки кожен клієнт сьогодні шукає найкращі умови, найзручніші послуги на додачу до основного продукту, із відповідним сервісним обслуговуванням за найнижчою ціною, тобто оптимальне співвідношення ціни та якості.

У статті Л. В. Забуранної [7, с. 262] висвітлюється думка про неподільність логістичного циклу підприємства. Таким чином, усі стадії логістичного циклу підприємства повинні оцінюватися рівнем їхнього впливу на тривалість усього господарського циклу, а також величиною витрат на його здійснення. Для підвищення ефективності логістичного циклу, за думкою авторки, необхідно досягти гармонії між цими двома показниками.

Логістична система підприємства забезпечує необхідний набір послуг при максимально можливому зменшенні асоційованих витрат, що зумовлені виконанням логістичних операцій. Логістична політика розробляється з урахуванням двох чинників – бажаного рівня сервісу та мінімальної величини логістичних витрат. Логістична система, як зазначено в статті [6, с. 90], встановлює між ними баланс, вигідний як споживачеві, так і постачальнику. Мета логістичної політики – балансувати рівень сервісу та величину логістичних витрат для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Практично будь-який рівень сервісу досягається за прийнятних логістичних витрат.

Підвищення ефективності управління логістичним циклом залежить від наявного на підприємстві логістичного потенціалу. В основі формування логістичного потенціалу лежить обґрунтування обсягу ресурсів, необхідних для забезпечення необхідного рівня якості логістичного сервісу. На стадії визначення оптимальних ресурсів, стверджує Н. В. Якименко [5, с. 299], відбувається перетворення матеріальних, інформаційних, фінансових потоків у необхідні та достатні за рівнем сервісу потоки з відповідним інформаційним і фінансовим супроводом.

У статті Н.В. Якименко [5, с. 299] акцентується увага на тому, що оптимальне управління передбачає визначення деякої найкращої схеми потоків. У зв'язку з цим слід особливо відзначити важливу особливість управління логістичним циклом – оптимум буде динамічним, тобто оптимальна динамічна схема потоків. Авторкою наводиться перелік принципів оптимального управління потоками, проте не всі з цих принципів є суттєво важливими при управлінні логістичними потоками підприємств хімічної промисловості. На нашу думку, перелік принципів оптимального управління потоками є дещо розширеним, тому не всі принципи із запропонованого Н.В. Якименко переліку є актуальними саме для підприємств хімічної промисловості. Наприклад, такий принцип, як облік наявності залишків вагонів у споживачів, запропонований автором є необов'язковим, оскільки від споживачів не надходить зворотний матеріальний потік (за винятком випадків виявлення браку і т. п.), тому транспорт, залучений до постачання готової продукції споживачам, має повертатися згідно з графіком, а не простоювати у споживача.

Отже, на основі вищевикладеного, хочемо запропонувати своє бачення принципів оптимального управління логістичними потоками, адаптоване для підприємств хімічної промисловості:

- 1) оптимальна прив'язка постачальників до споживачів у динаміці;
- 2) оптимальна динамічна схема потоків;
- 3) облік прогнозу завантажених і порожніх вагонопотоків;
- 4) можливість узгодження прибуття різних потоків до одного й того ж споживача;
- 5) облік реального часу руху потоків по ділянках у конкретних обставинах (наприклад – резерви часу для ремонту, забезпеченість локомотивами, завантаженість шляхів тощо);
- 6) максимізація динамічних резервів транспортної системи.

На нашу думку, оптимальна динамічна схема потоків передбачає можливість розрахунку оптимальної схеми потоків, коли частина потоків перебуває в русі, тому ці два принципи за суттю є одним і тим же. Управління потоками повинно максимізувати динамічні резерви транспортної системи, тобто підвищити швидкість реагування на зміни розміру та складу потоків у часі.

У статті «Аспекти функціонування транспортно-логістичних кластерів в Україні та оптимізація управління їх потоковими процесами» авторка надає таке тлумачення логістичного циклу: «Функціональний цикл виконання замовлень споживачів для виробничих підприємств або оптових торгових компаній включає відповідно такі комбіновані функціональні цикли: постачання (закупівлі) матеріальних ресурсів та / або готової продукції, матеріально-технічне забезпечення (підтримка) виробництва, фізичний розподіл (дистрибуція)». Таке визначення, на нашу думку, якнайкраще сприяє розумінню структури та складових логістичного циклу.

Структура логістичного циклу підприємства, представлена М. А. Окландером в роботі [8, с. 101], може бути основою для створення уявлення про організацію логістичного циклу, характерного для підприємств хімічної промисловості (рис. 1).

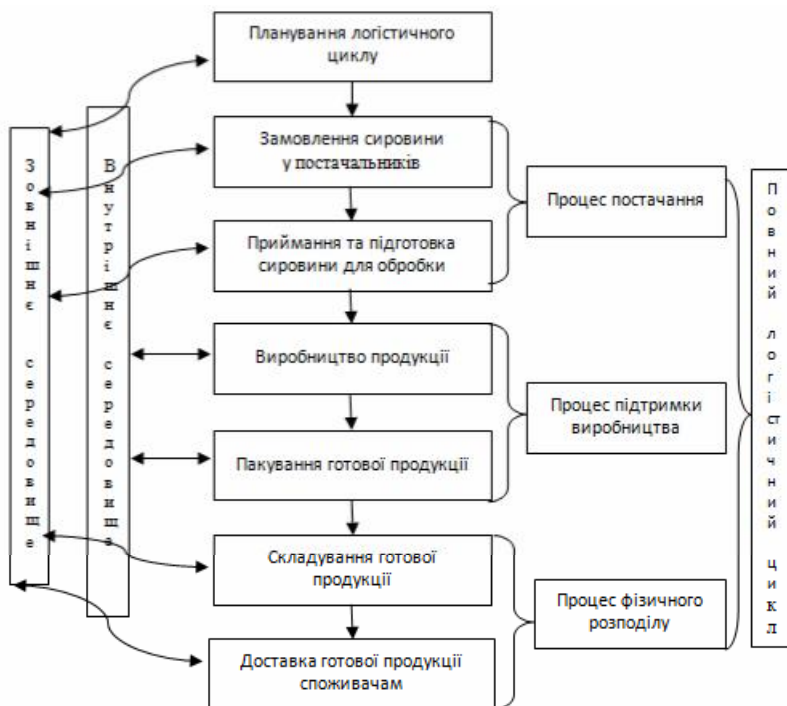

Рис. 1. Логістичний цикл підприємств хімічної промисловості

Таким чином, логістичний цикл функціонально можна розділити на три основні процеси: постачання, підтримка виробництва та збут. У часовому виразі логістичний цикл відповідно до даної схеми можна уявити як суму відрізків часу під час переходу з однієї функціональної ланки до іншої. На відміну від схем, що запропоновані іншими авторами, на даній схемі показано, як підприємства зв'язують свої дії на кожній ланці логістичного циклу з зовнішнім та внутрішнім середовищем. У такий спосіб вони отримують зворотний зв'язок та мають змогу оперативно реагувати на зміни.

На запропонованій схемі процес планування логістичного циклу включено у його структуру, це є суттєвою відмінністю від інших існуючих схем. Необхідно підкреслити важливість планування, що в діяльності підприємства передують запровадженню будь-яких змін та початку будь-яких процесів. Планування логістичного циклу є актуальним для підприємств більшості галузей промисловості, та, зокрема, є дуже важливим саме для підприємств хімічної промисловості. Через те, що особливістю цієї галузі є сировина, з якої виробляється продукція, тому плануванню процесу постачання відводиться особлива роль.

На багатьох підприємствах, як зазначено в статті [6, с. 90], процес планування та функціонування логістичного циклу реалізується з урахуванням аналізу оперативних даних, отриманих із зовнішнього середовища, та даних, що внаслідок ведення господарської діяльності підприємства постійно змінюються та корегуються. Канали прямого та зворотного зв'язку інтегрують в єдиний замкнений контур планування та виконання логістичних функцій та їхні оперативні результати.

Висновки. Проведений аналіз змістовного наповнення категорії «логістичний цикл» та принципів оптимального управління логістичними потоками дозволив запропонувати розглядати логістичний цикл підприємств хімічної промисловості як сукупність планування самого циклу та процесів постачання, підтримки виробництва та збуту. Подальші дослідження логістичного циклу підприємств хімічної промисловості доцільно спрямувати на визначення відповідних критеріїв ефективності.

Бібліографічні посилання

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.geoswit.ucoz.ru/index/0-227>
2. **Загорна Т. О.** Управління реалізацією продукції в логістичній системі підприємства / Т.О. Загорна, А.В. Полднева // Вісник Макіївського економіко-гуманітарного інституту. Сер. «Економіка». – 2008. – № 1. – С. 512–518.
3. **Нехода Е. В.** Логистика или логистический менеджмент: направления в преподавании / Е. В. Нехода // Вестник Томского государственного ун-та. Сер. «Экономика». – 2010. – № 1. – С. 87–90.
4. **Бабаєв В. М.** Застосування логістичних підходів до ефективного матеріально-технічного постачання промислового підприємства / В. М. Бабаєв, Н. О. Кондратенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка. Маркетинг і ціноутворення». – 2012. – № 28. – С. 207–214.
5. **Якименко Н. В.** Аспекти функціонування транспортно-логістичних кластерів в Україні та оптимізація управління їх потоковими процесами / Н. В. Якименко // Вісник економіки транспорту і промисловості. Загальноекономічні питання. – 2012. – № 38. – С. 297–301.
6. **Галенін Р. В.** Ефективність логістичних процесів на підприємстві / Р. В. Галенін, С. А. Лопа // Вісник Сумського національного аграрного університету. Економіка і менеджмент. – 2011. – № 6/2. – С. 90–96.
7. **Забуранна Л. В.** Логістичне управління підприємством: Сутність та передумови розвитку / Л. В. Забуранна // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». Менеджмент, маркетинг, підприємництво. – 2011. – № 4. – С. 260–264.
8. **Окландер М. А.** Логистика: підручник / М. А. Окландер. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 346 с. – Режим доступу : http://www.imanbooks.com/book_372_page_101

Надійшла до редколегії 17.10.2013